

Samhällsbyggnadsenheten
Kulturmiljöfunktionen
Anders Gottberg
Direkt 010-2250434
anders.gottberg@lansstyrelsen.se

Byggnadsminnesförklaring av Normansgården i Norr Bergsäng, Leksands socken och kommun.

Länsstyrelsens beslut

Länsstyrelsen beslutar enligt 3 kap 1 § kulturmiljölagen (1988:950) (KML) att byggnadsminnesförklara Normansgården belägen på fastigheten Norr Bergsäng 10:11, Leksands socken och kommun.

Länsstyrelsen meddelar för byggnadsminnet följande skyddsbestämmelser enligt 3 kap 2 § KML:

1. Byggnaderna på bifogade situationsplan får inte rivras, flyttas eller till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras.
2. I byggnadernas inre får inte göras ingrepp i stomme, övriga bärande delar, rumsindelning och fast inredning.
3. Byggnaderna ska underhållas så att de inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten ska utföras med för byggnaden typiska material, färger och metoder på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar.
4. Området kring byggnaderna, som på nedanstående situationsplan är skrafferad, ska hållas i vårdat skick. Uppförande och yttre utformning av nya byggnader och anläggningar inom området ska godkännas av Länsstyrelsen.

Om särskilda skäl finns får Länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § KML lämna tillstånd till att byggnadsminnet ändras i strid mot skyddsbestämmelserna. Länsstyrelsen lämnar råd och anvisningar ifråga om vården av det i byggnadsminnet ingående skyddsområdet.

Redogörelse för ärendet

Ansökan om byggnadsminnesförklaring inkom till Länsstyrelsen 1991-09-20. I ärendet har samråd hållits med Samhällsbyggnadsnämnden i

Leksands kommun. Länsstyrelsen har utrett ärendets kulturhistoriska karaktäristika och fått godkännande av fastighetsägarna [REDACTED] och [REDACTED] för ovanstående skyddsbestämmelser.

Beskrivning av gårdens kulturvärden

Kännetecknande för gården är en typisk belägenhet i den bytata sluttningen ner mot Siljan. Norr Bergsäng är belägen ovanför högsta kustlinjen och ligger liksom andra byar i området på platåer eller höjdryggar i landskapet där jordmånen är god. Lokaliseringsförutsättningen för byarna i denna del av Siljansbygden antas vara de kalkhaltiga moränjordarna som tillsammans med gynnsamma klimatologiska förutsättningar gynnat jordbruket.

Normansgården speglar småjordbrukets boendemönster som i Siljanstrakten var dominerande fram till och med början av 1900-talet. Trots det finns få välbevarade mindre bondgårdar kvar kring Siljan.

Byggnadernas placering i en gårdsfyrcant är representativt för Dalarnas timmerhuskultur. Utförandet är ett formspråk och i en skala som utgår från timmerstockarnas material och dimensioner. Samtliga hus på Normansgården är uppförda i liggtimmer och har sadeltak med lertegeltäckning. Färgsättningen är för stugan den traditionella Falu rödfärg medan uthusbyggnaderna är ofärgade. Byggnadsbeståndet på gården består av de flesta av de hustyper som var vanliga på en mindre bondgård. De obrutna fasaderna och taken bidrar till upplevelsen av gården som genuin i landskapet.

Länsstyrelsens avsikt med en byggnadsminnesförklaringen är främst att bevara dess exteriöra egenskaper och dess värde för landskapsbilden. Gården ska kunna betraktas såväl på avstånd som på nära håll med behållning för dess kulturhistoriska värde. Det innebär dock inte att behandlingen av byggnadernas inre är oväsentlig. Hur byggnadernas konstruktiva delar och rumsindelning behandlas är av stort intresse för det framtida bevarandet.

Det är också viktigt att den enkelhet i byggnadsutformning och sparsmakade dekorativa detaljer som kännetecknar gårdens uttryck kan behållas. Det är framför allt det hantverksmässiga utförandet som ger byggnaderna estetiska kvaliteter på nära håll. Vägledande bör vara det som brukar benämnas den äldre lokala byggnadstraditionen.

Motivering till Länsstyrelsens beslut

Normangården i Norr Bergsäng är en mycket välbevarad och typisk representant för en mindre bondgård i Siljansbygden under 1800-talet.

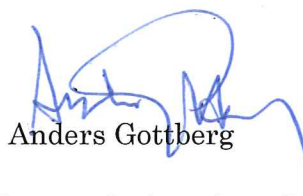
Hur man överklagar

Detta beslut kan överklagas hos förvaltningsrätten enligt bilaga 3 (formulär 1).

I den slutliga handläggningen av detta ärende har deltagit länsråd Camilla Fagerberg, beslutande, länsantikvarie Fredrik Sandberg och antikvarie Anders Gottberg, föredragande.

Camilla Fagerberg

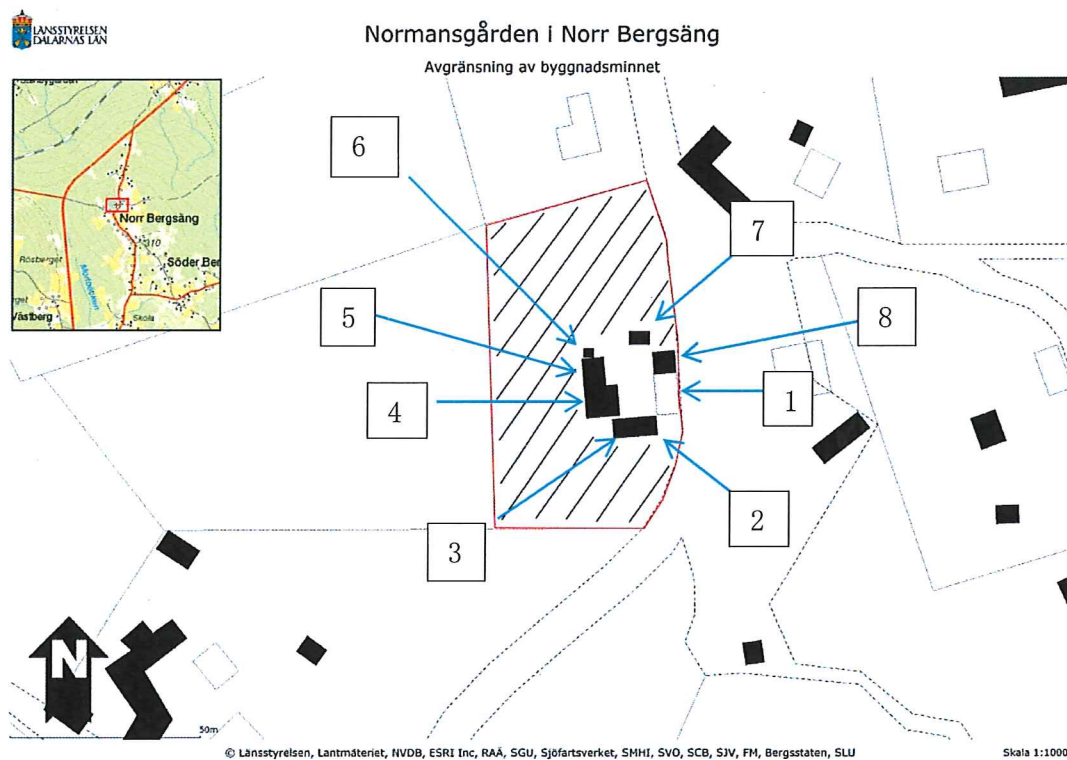
Anders Gottberg

Bilaga 1: Kartbilaga; avgränsning av byggnadsminnet och situationsplan
Bilaga 2: Beskrivning av byggnadsminnet
Bilaga 3: Hur man överklagar

Kopia till: Lantmäteriet Dalarna, Box 1962, 791 19 Falun
Riksantikvarieämbetet, Samhällsavdelningen, Box 5405,
114 84 Stockholm
Samhällsbyggnadsförvaltningen i Leksand
Dalarnas museum, Box 22, 791 21 Falun
VIC Natur

Bilaga 1

Avgränsning av byggnadsminnet och situationsplan

Bilaga 2

Byggnadsbeskrivning av Normansgården i Norr Bergsäng, Leksands kommun, upprättad 2015-04-22.

Gården i landskapet

Kännetecknande är en typisk belägenhet i den bytata sluttningen ner mot Siljan. Norr Bergsäng är belägen ovanför högsta kustlinjen och ligger liksom andra byar i området på plåtåer eller höjdryggar i landskapet där jordmånen är god. Lokaliseringsförutsättningen för byarna i denna del av Siljansbygden antas vara de kalkhaltiga moränjordarna som tillsammans med gynnsamma klimatologiska förutsättningar gynnat jordbruket. Byggnadernas placering i en gårdsfyrcant är representativt för Dalarnas timmerhuskultur. Utförandet är ett formspråk och i en skala som utgår från timmerstockarnas material och dimensioner. Samtliga hus på Normansgården är uppförda i liggtimmer och har sadeltak med lertegeltäckning. Färgsättningen är för stugan den traditionella Falu rödfärg medan uthusbyggnaderna är ofärgade. Byggnadsbeståndet på gården består av de flesta av de hustyper som var vanliga på en mindre bondgård. De obrutna fasaderna och taken bidrar till upplevelsen av gården som genuin i landskapet.

Normansgården speglar småjordbrukets boendemönster som i Siljanstrakten var dominerande fram till och med början av 1900-talet. Trots det finns få välbevarade mindre bondgårdar kvar kring Siljan.

Byggnadsbestånd

Gemensamt för gårdens byggnader är att de är uppförda i liggtimmer, dock till en varierande höjd. Förutom för avträdet (nr 6) varierar antalet timmervarv till takfot mellan 11 och 23. Timrets dimensioner är i allmänhet grova med en höjd på 25-30 cm. Ladan (nr 7) utgör dock ett undantag med genomgående klenare dimensioner. Knutarna är i allmänhet rektangulära och berättar om en tillkomsttid för byggnaderna till 1800-talet. Avträdet (nr 6) har dock andra kännetecken i knutar och knutskallar och skulle därför kunna vara äldre. Timret är planbilat på såväl ytter- som innersida. Stora stenar under hörn- och knutkedjor utgör grunden för tomtstockarna. Taken är sadeltak som är belagda med 2-kupigt lertegel. Vindskivor och takbrädor är av trä. I det följande beskrivs byggnadernas särdrag, varvid även vissa avvikelser från det ovan framförda framkommer.

1. Stuga

15 timmervarv till takfot. Undertaket har troligen varit en del i ett ursprungligt vedtak. Taket består räknat från insidan av spräckt ved och plank som lagts glest på åsarna. Ovanpå detta finns flera lager med näver. Dessa delar av taket utgör säkerligen rester av det ursprungliga vedtaket. Därefter följer läkt och takpannor av lerstegel. Skorsten och murverk är gjorda med Laknästegel. Golven är troligen upplagda på bärninor och med blindbotten?

Stugan är på östfasad och sydgavel till det yttre klädd med en panel av ramsågade kilsågade brädor i locklistutförande Ursprungligen var nog panelklädningen av stugan motiverad av hushållningen med värme, men att stugan dessutom rödfärgades var en statusmarkering. Huset har sex regelbundet placerade öppningar. Ingångsdörr till farstun och fönster till vardagsstugan in mot gården. På sidan mot vägen ett fönster vardera för kammare och vardagsstuga. Gaveln har fönster till vardagsstuga och vind. Planlösningen är enkelstugans med ingång från gården via en farstubro. Farstubron är halvöppen med sadeltak och fasta bänkar på sidorna. Hörnstolparna utgörs av figursågade breda plank och mot timmerväggen finns likaledes breda bemålade plank. De delar av omgärningen som inramar bron från räcke till mark är ersatta i sen tid. Eftersom tomten lutar är det några steg upp till själva bron. Trappen avslutas i markplan med kalkstenshällar. Förstubron med dess tandade överstycke och ett bemålat gavelfält till hör byggnadens få dekorativa formelement. Triglyfen är bemålad POS 1856. Även över fönstren finns tandade fönsteröverstycken. Ingångsdörren med horisontella brädor har satts in i sen tid.

Betraktat från farstu finns vardagsstuga till höger och kammare rakt fram. En innervägg av timmer skiljer farstu och kammare från vardagsstugan. Intill men ändock fristående mot innerväggen finns murstock med härd, en inmurad kistspis och bakugn i vardagsstugan. I vardagsstugan finns även ett väggfast skåp. Golvet är ett fernissat trägolv och innertaket av kilsågade brädor är klädd med uppspänd takpapp. Vardagsstugan har en allmän karaktär i inredning och ytskikt som stilmässigt kan hänföras till 1930-talet. Denna karaktär är dock resultatet av den senaste renoveringen. Här förekommer ändå äldre byggnadsdetaljer som murverket, de breda innertaksbrädorna under papptaket och ingångsdörren. I kammaren finns på motstående sida i kammaren finns en kakelugn tillverkad i närbelägna byn Laknäs, ett äldre innertak av breda kilsågade plank. Även dörrblad, omfattningar och flera lager tapeterna är från 1800-talet. Golvet består av decimeterbredda plank. Från farstun leder en stege upp till en oinredd vind.

2. Sommarstuga

11 timmervarv till takfot. Eldstad saknas. Fönster med tandat överstycke. Senare isatt äldre spegeldörr mot gården och en förstukvist. Invändigt fanns tidigare breda återanvända golvplank. Idag nyinlagda hyvlade decimeterbredda plank av jämn standard samt en golvlist. Golvet är troligen upplagt på bärlinor och med blindbotten. Blyertsinskrift på västra väggen: Gösta Norman 20 juni 1978. I taket finns krokar i märlor, troligen ursprungligen för upphängning av brödkakor.

3. Portliderbyggnad med före detta härbre

16 timmervarv till takfot. Portlidret orienterat mot Sommarstugan. Plankdörr med långa raka gångjärnsbeslag och litet nyckelhålsbeslag. Invändigt urtag i väggarna för sädeslårar. Tjock plank i taket, fastsatt med en stor nit, håller upp de avsågade plankändarna intill den upptagna öppningen i taket upp till loftet. Vid renovering ytterligare vidgat och steg ersatt av trapp. Golv av breda kilsågade plank upplagda mellan tomtstocken och det andra timmervarvet. Brädor, läkt och tegel ovanpå de i taket längsgående halvruna åsarna.

4. Trösklada

Byggnaden är hög. 23 timmervarv till takfot. I den övre delen finns gamla flyttmärken. Taket utskjutande med sparrar. Tvådelade portar på vardera fasaden med korta gångjärnsbeslag. Invändigt, på ömse sidor om portarna, finns urtag för en tidigare anordning för att kunna spänna ihop brädorna i samband med tröskning. Portarna belägna i mitten på byggnaden ger en rumslighet i tre ungefär likstora delar. Nyinlagt golv av breda plank upplagda mellan tomtstocken och det andra timmervarvet. Takkonstruktion med råspont, papp och lertegel.

5. Portliderbyggnad med stall och höloft

18 timmervarv till takfot. Till loftet finns en trälucka för att ta in hö. Ett fönster mot gården är upptaget i sen tid. Lidret har en äldre enkelhängd port. Den ursprungliga konstruktionen är bevarad, men utseende och patina är förvanskat genom att merparten av originalplanken är ersatta med plank av klenare dimensioner. Invändigt har stora förändringar ägt rum och de ursprungliga funktionerna är svåra att förstå. I de tre nedersta stockvarven syns urtag för på kant liggande plankor och det finns också rektangulära urtag i stockarna närmast ovanför. Funktionen är oklar men är uppenbarligen spår efter någon form av inredning. Golvplank utgörs av plan som återvunnits i samband med golvbytet i tröskladan. Takkonstruktion med råspont, papp och lertegel.

6. Avträde

8 timmervarv till takfot. Byggnaden är dockad mot stallet och har ett pulpettak. Den har rektangulära knutar med halsning. Invändigt finns den ursprungliga sittbrädan bevarad.

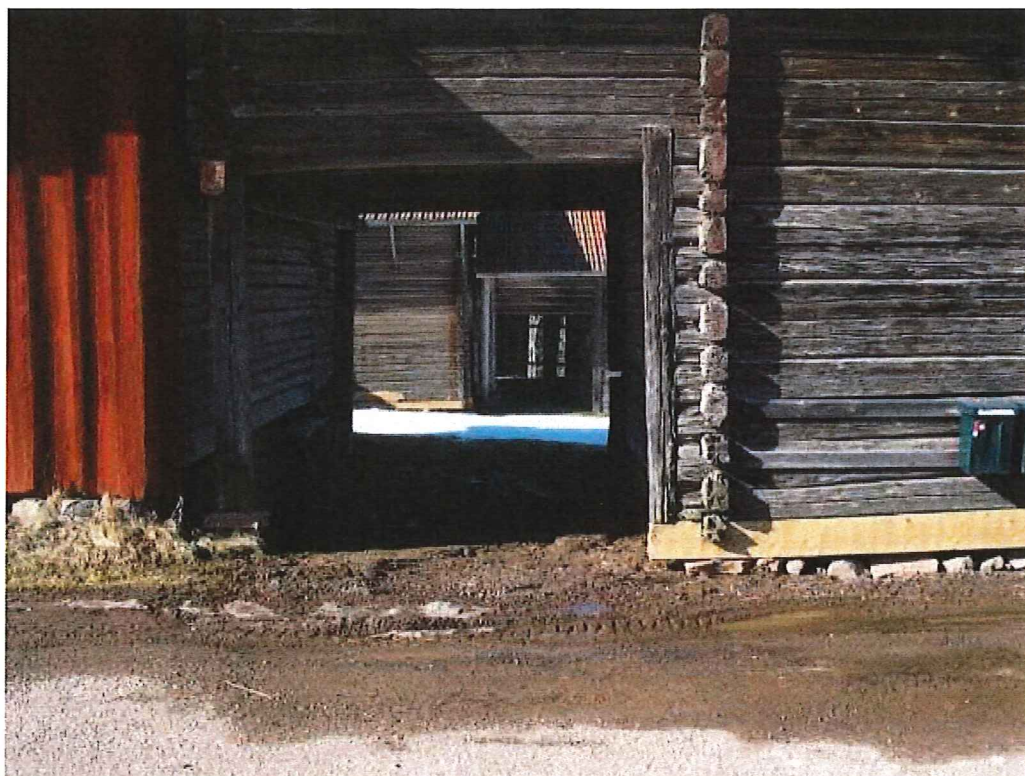
7. Lada

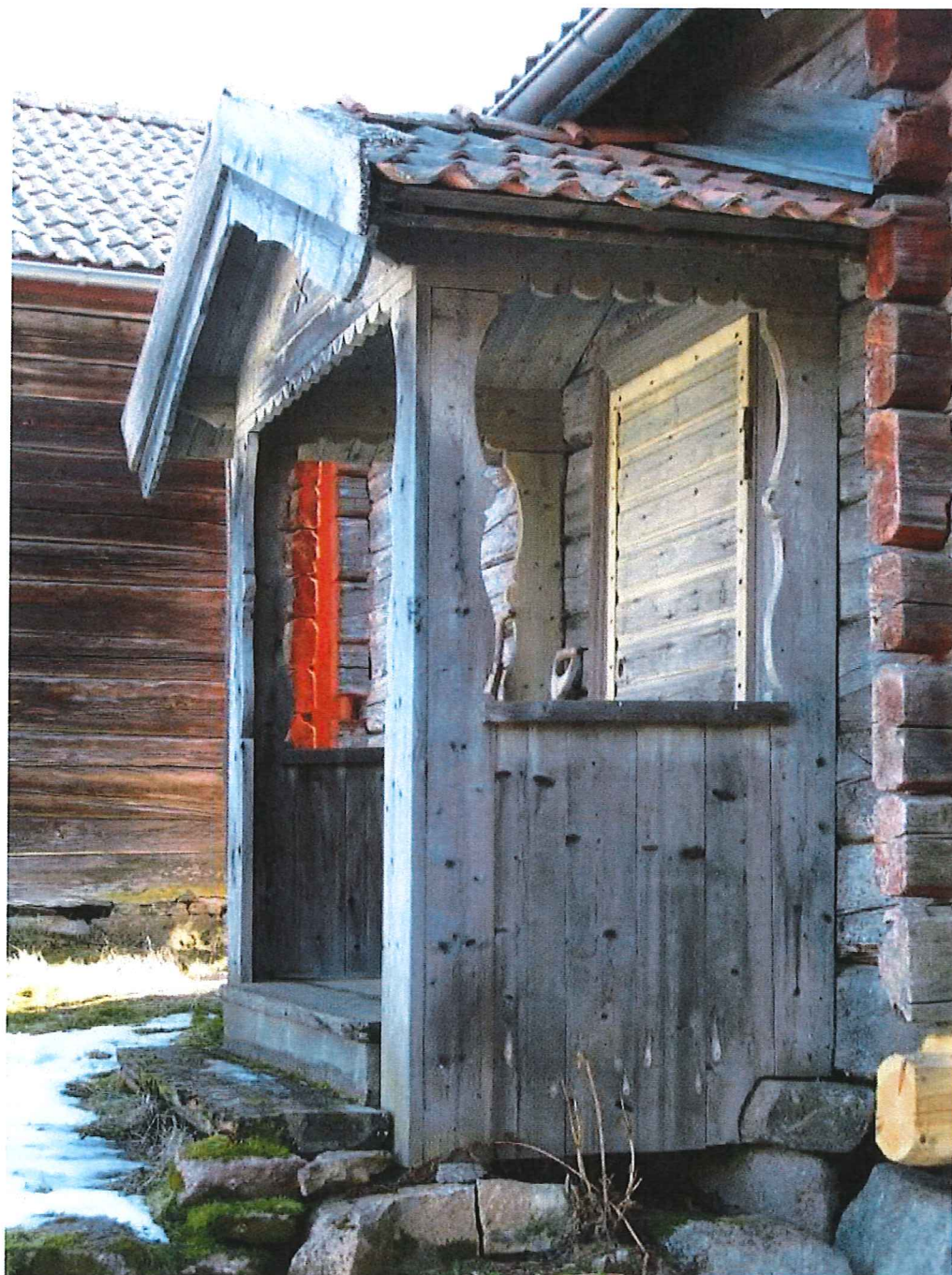
18 timmervarv till takfot. Nära nog kvadratiske vittrade knutar, planbilat timmer, delvis kraftigt vittrade. Några timmervarv har bytts och på västra gaveln finns en nyuppsatt panel med vankantade brädor för att skydda det underliggande timret. Takkonstruktion med råspont, papp och lertegel.

8. Portliderbyggnad mot vägen

17 timmervarv till takfot. Utrymmet ovanför själva portlidret utgör ett loft. I övrigt har byggnaden som tidigare tjänat som hölada varit öppen ända till takåsen. En ny trapp leder till det som numera är en övervåning med inlagda golvplank. I bottenplanet finns även här nyinlagda golvplank i grova dimensioner som lagts på bärlinor. Även tomtstock mot vägen har bytts på grund av röta. På norra gaveln finns öppningar för att lasta in hö och även på loftets västra sida. Under takfallet på östra sidan finns två igensatt mindre rektangulära gluggar. Dessa är påbörjade men avbrutna planer för att göra fönsteröppningar. Takkonstruktion med råspont, papp och lertegel.

Bilaga 3

Du kan överklaga beslutet

Om du inte är nöjd med Länsstyrelsens beslut, kan du **skriftligen** överklaga beslutet hos förvaltningsrätten. **Observera att du ska skicka eller lämna överklagandet till Länsstyrelsen i Dalarnas län, 791 84 Falun.** Det ska du göra därför att Länsstyrelsen måste pröva om överklagandet har kommit in i rätt tid, innan det skickas vidare till förvaltningsrätten.

Tiden för överklagande

Ditt överklagande måste ha kommit in till Länsstyrelsen **inom tre veckor från den dag du fick del av beslutet.** Om det kommer in senare kan överklagandet inte prövas. I ditt överklagande kan du be om att få ytterligare tid till att utveckla dina synpunkter och skälen till att du överklagar. Sedan är det förvaltningsrätten som beslutar om tiden kan förlängas eller inte.

Om någon annan part överklagar beslutet, till exempel en kommun eller annan myndighet, är tiden **tre veckor från det datum som står på beslutet.**

Ditt överklagande ska innehålla:

- vilket beslut som överklagas, beslutets datum och diarienummer
- hur du vill att beslutet ska ändras
- varför du anser att Länsstyrelsens beslut är felaktigt

Skriv också följande uppgifter, om du inte tidigare lämnat dem:

- personnummer
- adress till bostaden
- telefonnummer där du kan nås
- eventuellt övriga uppgifter som behövs för att man ska kunna skicka handlingar till dig

Om du har handlingar eller annat som du anser stöder din uppfattning, bör du skicka med kopior på dessa.

Ombud

Du har rätt att anlita ett ombud för att sköta överklagandet åt dig. I så fall ska ombudet underteckna skrivelsen, bifoga en fullmakt i original från dig samt uppge sitt namn, adress och telefonnummer.

Ytterligare upplysningar

Behöver du veta mer om hur du ska göra, går det bra att ringa till Länsstyrelsen, telefon . Fråga efter den som varit föredragande i beslutet.